

Stanisława Osiecka

Data urodzenia: 11 kwietnia 1898

Miejsce urodzenia: Warzynek

Data śmierci: 14 czerwca 1990

Miejsce śmierci: Katowice

Rodzice: Franciszek Osiecki, Maria Osiecka (z domu Napiórkowska)

Profesja: nauczycielka języka polskiego, doktor filozofii, wicedyrektor Tajnego Gimnazjum i Liceum (powiat łomżyński), dyrektor Państwowego Liceum i Gimnazjum Koedukacyjnego w Łomży

Słowa kluczowe: edukacja, konspiracja, Armia Krajowa, tajne nauczanie, Łomża, Białystok

Biogram¹:

Stanisława Osiecka urodziła się 11 kwietnia 1898 roku we wsi Warzynek (powiat sierpecki). Ze strony ojca – Franciszka Osieckiego – pochodziła z rodziny o tradycjach ziemiańskich i patriotycznych. Jej matką była natomiast Maria (z domu Napiórkowska), która wniosła mężowi w posagu majątek ziemski, w którym Osiecka spędziła wczesne lata życia.

Przed wybuchem pierwszej wojny światowej uczęszczała do szkoły powszechnej w Oborach i prywatnej polskiej pensji w Skierniewicach. Naukę w tej drugiej placówce przerwała jednak w 1913 roku z powodu choroby oczu i trudnej sytuacji materialnej rodziny. Od 1914 do 1918 roku pracowała w charakterze nauczycielki domowej. W 1918 roku zdecydowała się na kontynuowanie edukacji w Gimnazjum im. Romualda Traugutta w Lipnie, gdzie zdała maturę 19 czerwca 1922 roku. Następnie rozpoczęła studia matematyczne na Uniwersytecie Warszawskim, ale już po roku przeniosła się na polonistykę. W 1928 roku ukończyła Studium Pedagogiczne UW, co dało jej kwalifikacje do wykonywania zawodu nauczyciela na poziomie szkoły średniej. Naukę ukończyła ostatecznie w 1932 roku obroną doktoratu powstałego pod opieką promotorską Józefa Ujejskiego.

W roku szkolnym 1929/1930 Stanisława Osiecka uczyła języka polskiego w Państwowym Seminarium Żeńskim w Wołkowysku. Później już, od 1930 do 1948 roku, pozostawała związana z Łomżą. Jej pobyt w tym mieście można podzielić na kilka okresów: czasy dwudziestolecia międzywojennego (1930-1939), okupację radziecką (1939-1941),

¹ Publikacja dofinansowana ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą Narodowy Program Rozwoju Humanistyki, nr projektu NPRH/F/SP/0086/2024/13, kwota dofinansowania 1 119 240, 00 zł., całkowita wartość projektu 1 119 240, 00 zł.

okupację niemiecką (1941-1944) i rzeczywistość powojenną w realiach odbudowywania zniszczonego łomżyńskiego szkolnictwa i polskiego stalinizmu.

Najbardziej intensywny czas w jej biografii zawodowej przypadł na czas pobytu w Łomży Niemców. Osiecka – wzorem wielu innych nauczycieli – była zaangażowana w tajną oświatę i działalność konspiracyjną. Jako wicedyrektor Tajnego Gimnazjum i Liceum koordynowała edukację podziemną na terenie całego powiatu łomżyńskiego, jednocześnie prowadząc dla uczniów zajęcia z języka polskiego. Z zachowanej dokumentacji wynika, że w wymiarze tygodniowym pracowała przeciętnie 40 godzin. Dodatkowo, pełniła obowiązki wiceprzewodniczącej, a później przewodniczącej tajnej komisji egzaminacyjnej.

Wypełniała swoje obowiązki nauczycielskie w codzienności naznaczonej ciągłym strachem przed wykryciem całej siatki konspiracyjnej przez okupanta oraz dbaniem o zapewnienie uczniom w miarę komfortowych i bezpiecznych warunków, w których mogliby zdobywać wiedzę. Tym bardziej, że Niemcy na tych terenach dokonywali masowych zbrodni, w których życie tracili również nauczyciele. Jako przykład takiej egzekucji można podać wydarzenia, do których doszło 15 lipca 1943 roku w lesie koło Jeziorka. Wśród ofiar znaleźli się między innymi urzędnicy państwowi i nauczyciele wraz z rodzinami. Stanisławie Osieckiej jednak udało się przeżyć ten czas bez doświadczenia poważniejszych represji ze strony Niemców.

Ze strukturami konspiracyjnymi Osiecka pozostawała związana już od września 1939 roku. Działała kolejno w Służbie Zwycięstwu Polski, Związku Walki Zbrojnej i Armii Krajowej. Pełniła funkcje szefa Biura Informacji i Propagandy w Komendzie Inspektoratu III AK i komendantki Wojskowej Służby Kobiet. W pracy podziemnej posługiwała się pseudonimami „Maria”, „Nauczycielka”, „Witold” i „Ewa”. Dosłużyła się stopnia podporucznika.

6 listopada 1944 roku decyzją Kuratora Okręgu Szkolnego Białostockiego została mianowana tymczasowo pełniącą obowiązki dyrektora legalnie działającego Państwowego Liceum i Gimnazjum Koedukacyjnego w Łomży. W roku szkolnym 1946/1948 Osiecka zainicjowała powstanie Społecznego Komitetu Odbudowy gmachu szkolnego przy ul. Bernatowicza, gdzie miała znaleźć się docelowa siedziba tej placówki. Wraz z postępem prac remontowych zaplecze szkolne stopniowo przenosiło się do odnawianego budynku.

Stanisława Osiecka – przy umacnianiu się władzy komunistycznej – znalazła się pod obserwacją Urzędu Bezpieczeństwa. Zwracano uwagę na jej antypaństwowe przemówienia i „niepewność” ideologiczną, obarczano odpowiedzialnością za wystąpienia patriotyczne

uczniów podległej jej szkoły. Na przełomie wiosny i lata 1948 roku otrzymała decyzję o zwolnieniu z funkcji dyrektora. Została karnie przeniesiona do Białegostoku.

W białostockich szkołach średnich i zawodowych Osiecka uczyła języka polskiego aż do przejścia na emeryturę w 1968 roku. W początkowym okresie pobytu w mieście wielokrotnie starała się o służbowe przeniesienie do większego miasta, ale z reguły otrzymywała odpowiedzi odmowne motywowane brakiem etatów lub brakami kadrowymi, z którymi zmagaly się białostockie szkoły.

Życiorys zmarłej 14 czerwca 1990 roku Stanisławy Osieckiej można rozpatrywać również z perspektywy historii równouprawnienia kobiet polskich. W okresie dwudziestolecia międzywojennego uzyskała stopień doktora filozofii, co wówczas nie było powszechną praktyką, jeśli chodzi o akademickie doświadczenia pań. W okresie okupacji niemieckiej i początków Polski Ludowej pełniła kierownicze funkcje w oświacie. Wreszcie, wspierała młode dziewczęta w ich drodze do zdobycia wykształcenia. Odnosiło się to do uczennic, ale również znajdujących się pod jej opieką bratanic. Mimo poważnych problemów materialnych związanych z trudnym okresem powojnia, robiła wszystko, aby nie musiały one przerywać studiów uniwersyteckich.

Bibliografia:

Źródła:

Archiwum Państwowe w Białymstoku, Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Białymstoku, sygn. 4/149/0/2/KOSB1181.

Archiwum Państwowe w Białymstoku, Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Białymstoku, sygn. 4/149/0/2/KOSB1181.

Fundacja Generał Elżbiety Zawackiej w Toruniu. Osiecka Stanisława, nr inw. 2189/WSK, <https://kpbc.umk.pl/dlibra/publication/201264/edition/202918?language=pl> [dostęp: 20.08.2025].

Opracowania:

Smurzyński J., *Jeziorko. Historia leśnej polany*, Łomża, Starostwo Powiatowe, 2007.

Sobolewski A., *Państwowe Gimnazjum i Liceum Koedukacyjne w Łomży w latach 1944-1948 pod kierownictwem dr Stanisławy Osieckiej*, „Serwis Historyczny Ziemi Łomżyńskiej”, <https://historialomzy.pl/panstwowe-gimnazjum-i-liceum-koedukacyjne-w-lomzy-w-latach-1944-1948/> [dostęp: 20.08.2025].

Sychowicz K., *Stanisława Osiecka*, [w:] *Słownik biograficzny białostocko-łomżyńsko-suwański*, z. 3, red. A. Dobroński et al., Białystok, Wydawnictwo Prymat, 2005.

Wincenciak W., *Oświata i szkolnictwo północno-wschodniego Mazowsza w latach wojny i okupacji (1939-1945)*, Łomża, Łomżyńskie Towarzystwo Naukowe, 1992.